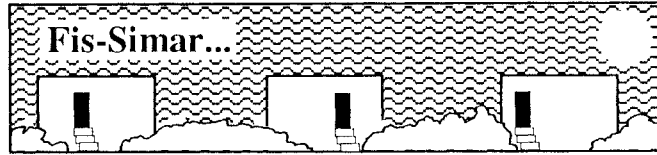

IL-Huttafa

POBox 498 Valletta CMR 01

Settembru
Ottubru
Numru **4** 1994

Dan il-
magazin
stampat fuq
karta
riciklata

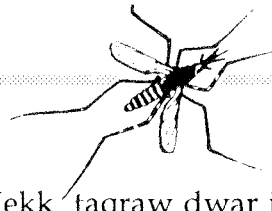
Raymond Galea

Baghdan Abmar

Spanja 8 - Estonja 3 X'inhu? Futbol fil-Huttafa??? Mur pagna4...

IL - M A G A Z I N T A L -
K L A B B H U T T A F

Hbieb Huttaf,

Qatt smajtu bil-kelma ekosistema? Jekk taqraw dwar in-natura ha tiltaqghu maghha żgur. Anke f'dan il-magażin stess kultant tinzertawha.

Se jkolli nghidilkom, ghax ma jistax ikun, hej, li naturalisti bhalkom ma tkunux tafu x'inhi ekosistema.

Mela immaginaw żewġ idjar hdejn xulxin, u f'dawn iż-żewġ idjar jghixu żewġ familji. Fis-sajf jaghmlu bhal kulhadd u jżommu t-twieqi miftuhin, u filghaxija naturalment jidhol in-nemus bil-ghatg ghad-demm. Imma waqt li familja minnhom titqatta' bin-nemus, il-familja l-oħra kwazi xejn! Ghaliex? X'gara?

Forsi familja minnhom tisprejja? Le! Jew jindilku bl-insect repellent? Lanqas!

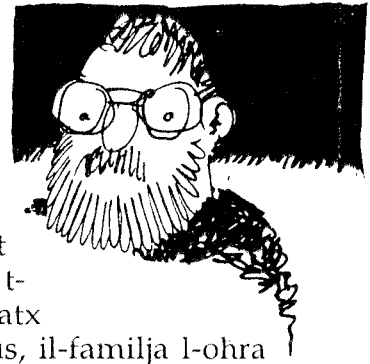
It-twegiba qieghda mistohbija ...wara l-gwardarobba! Ghax bil-lejl mhux biss nemus jidhol jippassiġġa fid-djar ta' dawn in-nies, imma anke ... il-wiżgħa!

Issa hawn qieghda d-differenza! Familja minnhom jitwerwru u jitqażzu anke jekk jisinghu l-kelma wiżgħa u jaghmlu minn kollox biex joqtlu kull wahda li tidhlihom ġewwa. Il-familja l-oħra jifirhu meta jarawha, ghax jafu li bil-lejl waqt li huma reqdin, dik il-wiżgħa toħroġ bil-ġuh thuf bhal tigra għal kull annimali żgħir li jillandja fuq il-hajt. U nemusa (jew kamla, jew dubbiena, jew bahrija ta' l-ghagin) ... tinżlilha għasel! Il-hitan tiknishom qisha vacuum cleaner!

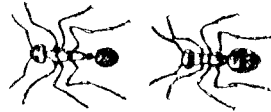
L-ewwel familja ma tafx x'inhi ekosistema, u għalhekk qeghdin ibatu l-qris tan-nemus. It-tieni familja qed thalli l-ekosistema taħdem, u kollox miexi harir.

Ekosistema, mela, hija meta l-annimali u l-pjanti jghixu minn xulxin u mill-ambjent tagħhom. U ekosistemi ma ssibhomx biss fid-djar tagħna, imma f'kull ambjent tad-dinja fejn hemm il-hajja. Anke go ġisimna hemm ekosistema!!

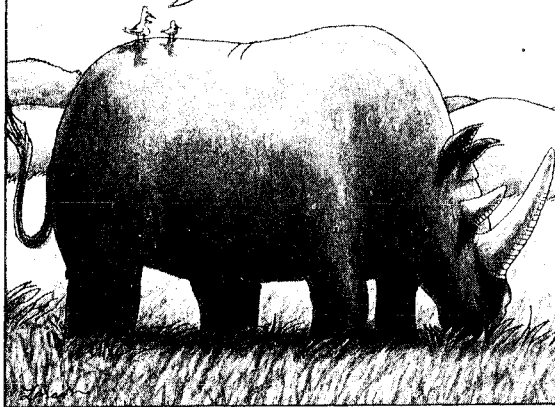
U jekk irridu d-dinja tibqa' sabiha u varjata, irridu nhallu l-ekosistemi jahdmu kullimkien.

Victor Falzon
Edifur

Xi darba, ibni, dan kollu
għad ikun tiegħek

IKTEBUNLE

Editor Il-Huttafa
Klabb Huttaf
MOS POBox 498
Valletta CMR 01

Klabb Huttaf huwa t-taqsimha ta' l-MOS li tiehu hsieb il-membri taht l-erbatax-il sena. Din it-taqsimha torġanizza attivitajiet bhal hargiet fil-kampanja, żjajjar f'riservi naturali, taħdidiet bi slajds u xi drabi xogħol ambjentali. Klabb Huttaf jippublika n-newsletter-magażin Il-Huttafa kull xahrejn għall-membri, u jipproduci handouts, worksheets, loġħob u kompetizzjonijiet għal waqt l-attivitajiet. Il-membri huma bħalissa maqsumin f'żewġ regjuni ġeografiċi, jiġifieri l-Huttaf ta' Fuq u l-Huttaf ta' Isfel. Il-Klabb huwa mmexxi minn working group ta' Youth Leaders.

© MOS 1994

Stampat għand Poulton's Print Shop

← Faċċata ta' Quddiem

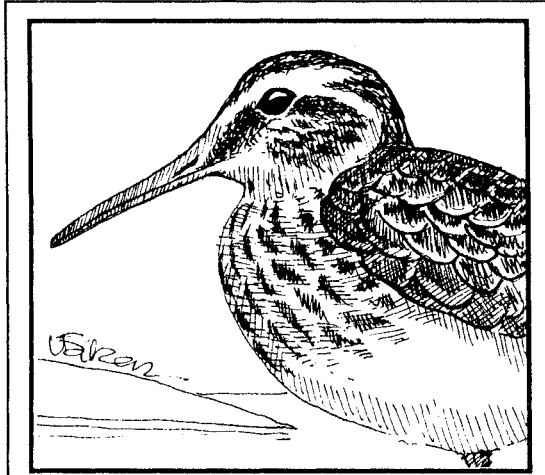
Baghdan Ahmar

(*Circus aeruginosus* - Marsh Harrier)

Il-Baghdan Ahmar huwa għasfur tal-priza li juża munqaru biex iħanxar il-laham. Waqt il-passa, speċjalment f'dik tal-larifa, huwa wiehed mill-iktart tajr tal-priza komuni. U ghax huwa għasfur kbir u sabih... il-kaċċaturi wkoll jiġġenu għalih!

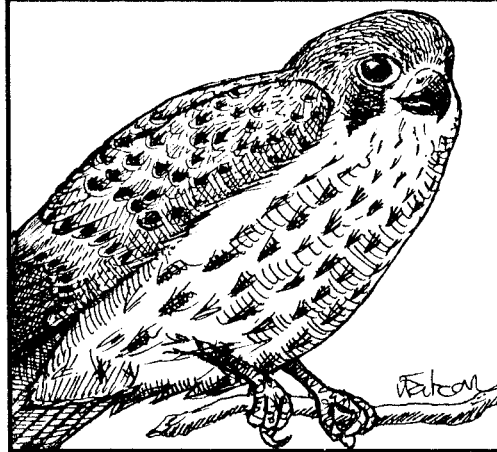

Munqar Rari!

Dan l-ahhar fir-riserva ta' l-Ghadira niżel ghasfur rari hafna. Din kienet Beggazzina ta' Munqarha (broad-billed sandpiper - *Limicola falcinellus*) Tfaċċat kmieni f'Awwissu u damet hemm koċċ granet, thuf max-xfar ta' l-ghadajjar tnaqqar fit-tajn. Il-gwardjan tar-riserva Charles Gauci kellu wkoll ix-xorti li jirringjaha. Dan l-ghasfur ikun qisu Tertuxa (little stint) kbira, imma b'munqar itwal u ehxen.

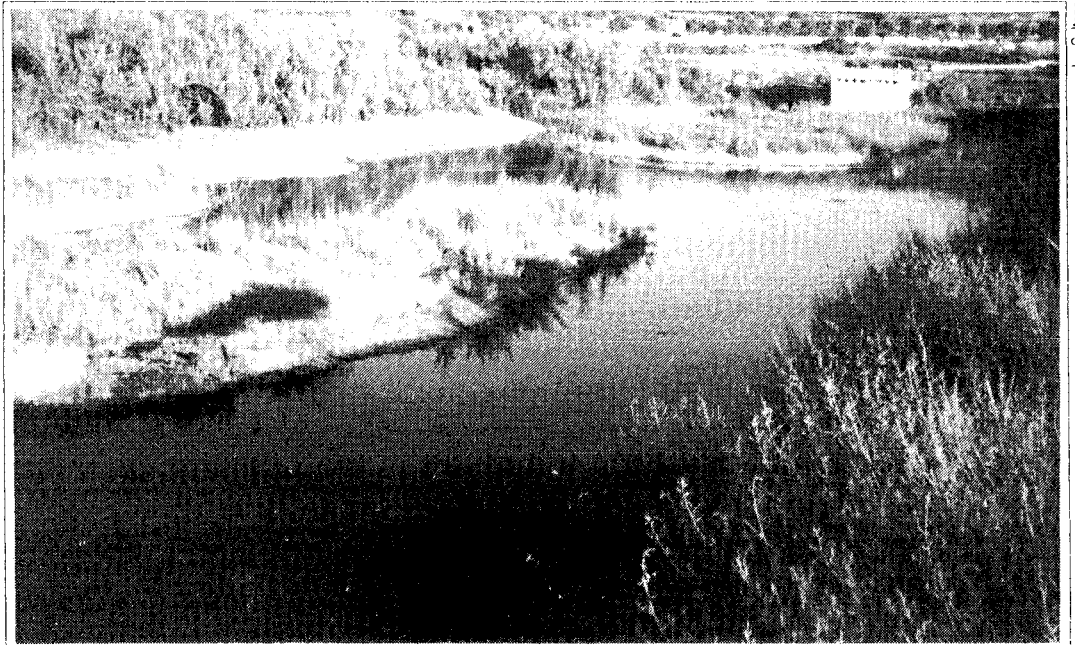
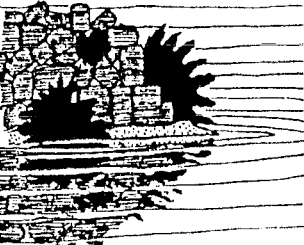
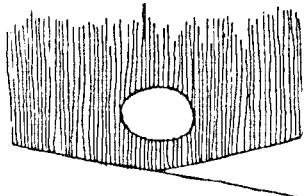
Reġa' beda?

Din ir-rebbiegha bejjet f'pajjiżna l-iSpanjulett (kestrel - *Falco tinnunculus*). Fil-pasat dan l-ghasfur kien ibejjet regolari f'Malta, imma meta żdiedet wisq il-kaċċa, l-iSpanjulett waqaf milli jbejjet, u baqa' jidher biss bhalaghasfur tal-passa. Tghid reġa' beda jbejjet għax il-ligijiet il-godda huma ahjar milli kienu qabel?

ahbarijiet

Ghandna hajd, hajd u hajd!

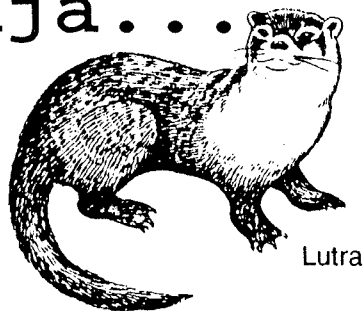

Joe Sultana

Fil-Huttafa Nru 1 konna habbarna li fir-riserva tas-Simar iridu jinbnew xi hajds, kmamar żgħar bhal tar-riserva ta' l-Ghadira, minn fejn tkun tista' tittawwal għal ġor-riserva. F'Awwissu daww il-hajds inbnew - mhux wahda imma tlieta. Ma jdumx ma naghmlu xi harġa tal-Klabb Huttaf biex immorru nittawlu minn dawn il-hajds halli naraw x'ghasfar toffri din ir-riserva ġdida.

Mid-dinja...

Lutra

- Spanja ha taghti spinta fil-harsien ta' l-ambjent. Fi żmien sitt snin se żżid 8 parki naturali ohra ma' li ghandha.

- L-Estonja żiedet 3 parki naturali ma' li digà ghandha. F'uhud minn dawn il-parki jghixu l-lupu, l-ors, il-lutra (otter) u l-linča (lynx)

ittri

Animali fatati!

Ghażiż Editor,

Fit-triq tieghi hemm ghasfur qisu ghammiel tal-bejt, imma ghandu l-pinen ta' ġwinhajh bojad.

Tista' jekk jogħġbok tghidli x'jismu dan l-ghasfur u x'tghidulu bl-Ingliż. Grazzi

Noel Barbara
Gudja

Ghażiż Noel,

Grazzi ta' l-ittra tiegħek. Kellek raġun tithawwad b'dak l-ghasfur stramb li rajt, għax lanqas l-aqwa gwida għat-tajr ma kien se jurik dak li inti rajt! Inti rajt każ ta' albinizmu. X'inhu albinizmu?

Faċli. Fl-animali (inkluż in-nies), il-kulur tal-ġilda, tad-demm, ta' l-ghajnejn, tax-xagħar, tar-rix eċċ jiġi minn sustanza li tissejjah pigment. Fil-pjanti wkoll.

Issa kultant jiġri li l-ġisem jitwieled nieqes minn dan il-pigment. L-animall għalhekk ikun nieqes mill-kulur, u jissejjah albino (jiġifieri abjad). Din il-ħaġa tista' ssibha f'kull animall (ara ritratt), u anke fin-nies. Hafna drabi, però, l-animall ma jkunx albino kollu, imma f'parti minn ġismu.

Għalhekk dak li rajt inti kien tassew ghammiel tal-bejt, imma kien albinistiku fil-ġwienah.

L-Editor

Zring albino
minn Wied Qannotta

X'ikun??

Ghażiż Editor,

Fl-aħhar ħarġa tal-Huttafa nahseb kellkom żball. Ghibtu dak l-animall f'page 3 li kien jismu bugeddum. Dak mhux ġurdien? Skużani tal-mistoqsija, imma intom dejjem tghidulna biex nistaqsu! Grazzi.

Danielle Camilleri
Pembroke

Ghażiża Danielle,

L-ewwelnett toqghod titlob skuża xejn talli tistaqsina dwar in-natura. Ifhem li huwa ta' pjaċir għalina li naqsmu dak li nafu mal-membri. Niġu għall-animall misterjuż.

Għandek raġun tiżbalja bugeddum ma' ġurdien, għax verament jixbhu fid-dehra. Barra minn hekk fil-ftit kotba Maltin fejn jissemma' dan l-animall, huwa mniżżel bhala ġurdien ta' geddumu twil.

Madankollu dan l-animall m'ghandu x'jaqşam xejn mal-ġurdien u fil-fatt iktar ixaqleb lejn il-qanfud. Dan għaliex bħall-qniefed, il-bugeddum (bl-Ingliż shrew) huwa insettivoru għax jiekol l-insetti, mhux bħall-ġurdien li jiekol ġwież eċċ.

F'Malta l-bugeddum mhux rari. Imma ftit jafu bih peress li huwa żgħir hafna (l-iżgħar mammiferu tad-dinja), jiterrex malajr u jhobb jinheba. Hawn min hu b'xortih li għandu dan l-animall grazzjuż anke d-dar. B'xortih għax il-bugeddum iharbat wurdien, kokroċ, ġurati eċċ.

Hasra li hafna jmutu bla tort fin-nases tal-ġurdien, u fil-fatt għalhekk m'ghandniex nużaw nases minn dawk li joqtlu l-animall, għax ma jagħtukx ċans issalvah.

L-Editor

il-Kučċarda

minn
Mark Falzon

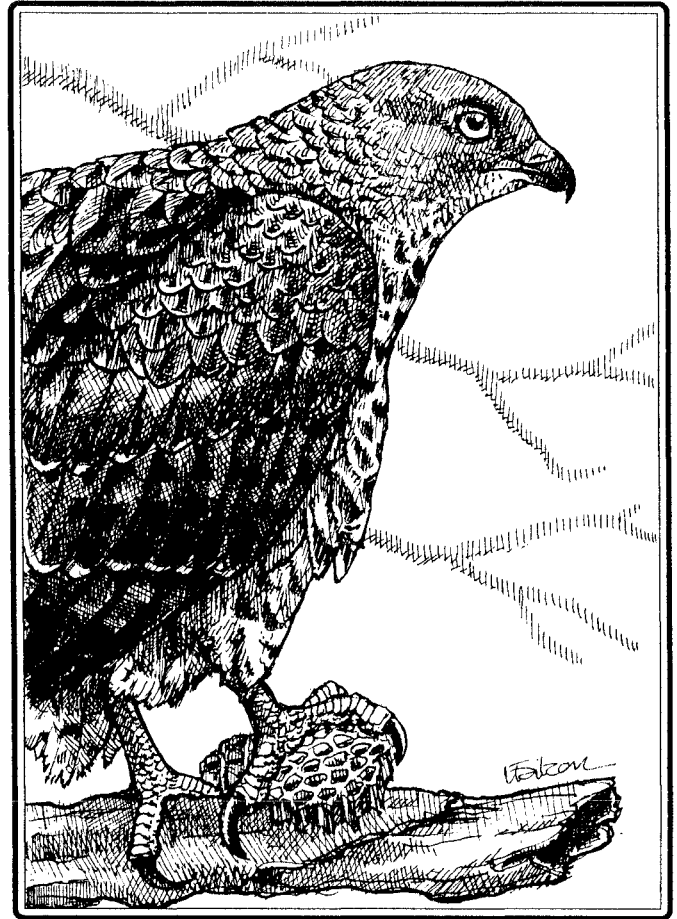
S' issa tajna harsa lejn tliet speċi ta' ghasafar differenti fil-hargiet li għaddew. Rajna kif kull ghasfur ghandu binja u hajja li jaddattawh għal ċertu tip ta' ambjent. B'hekk in-natura ghandha hila ssostni hafna hlejjaq ta' kull xorta: din hija l-bijodiversità li l-MOS, bhala ghaqda ambjentali, tant tishaq fuqha. Kollox jiddependi mill-katina ta' l-ikel, u holqa siewja huwa t-tajr tal-priża. Ghasafar ta' daqs mezzan sa kbir, b'għajnejn kbar, dwiefer u munqar bil-ponta, li jikkaċċjaw annimali ohra biex jghixu.

Il-Kučċarda hija wahda mit-tajr tal-priża li jżuru pajjiżna darbtejn fis-sena waqt il-pases. Fiha daqs xi 60cm u lewn li jvarja hafna - iżda generalment ċar minn taht u skur fuq in-naha tad-dahar. Fit-titjira jispikkaw id-denb twil, ġwienah wesghin u ras żghira.

Il-Kučċarda nistghu narawha minn April sa l-aħhar ta' Mejju, imbagħad f'għadd ikbar minn nofs Awwiissu sa l-aħhar ta' Ottubru. F'dan iż-żmien tkun qed tpassi bejn l-imsaġar Ewropej fejn tbejjiet, u l-Afrika fejn tqatta' x-xitwa. Generalment tidher tpassi fil-gholi, iżda mhux l-ewwel darba li narawha mill-viċin, niezla tqatta' l-lejl f'xi harruba jew sigra taż-Żnuber. Dan għaliex tippreferi ttir matul il-ġurnata, meta tkun tista' tuża l-kurrenti ta' arja shuna biex tahli enerġija mill-inqas waqt il-vjaġġ. L-aħjar inhawi f'Malta għall-osservazzjoni tal-kuċċard huma l-gholjiet fil-punent tal-ġzira, bil-Buskett jispikka. Fil-fatt mawra sal-Buskett f'Settembru mal-Klabb Huttaf hi bidu tajjeb biex membri jaraw dawn l-ghasafar ta' għamla li ssahhar, li forsi lanqas qatt noholmu li jiġu fostna. Haġa li żgur tibqa' tiftakarha hi d-dehra ta' dan it-tajr niezel qisu vlegga lejn xi sigra kbira li jkun għażel bhala kenn għal-lejl...

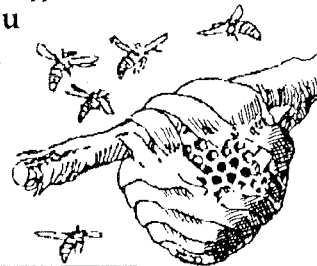

Sakemm, bhal dejjem, ma nindahlux ahna l-bnedmin. Ta' kull sena fil-harifa l-kaċċaturi joqtlu hafna kuċċard, bhas-soltu biex jarawh ibbalzmat u ċass f'xi vetrina. Li toqtol annimal

bla bżonn huwa dejjem ikrah. Iżda fil-każ tal-kuċċard id-dnub hu ikbar peress li dan l-ghasfur qed jonqos sew u jekk ma nibzghux għalih jaf jispicċa. Dan minhabba l-kaċċa u l-qerda ta' l-imsaġar fejn jghix.

Ahna tal-Huttaf permezz tal-berdwoċing fhimna kif ghandna niehdu gost bin-natura minghajr ma naghmlulha hsara. Fhimna li biex il-kuċċard (u hafna hlejjaq ohra hej!) jibqaj joktor kif ghandu dritt jagħmel, jehtieg naghmlu żewġ affarijiet. L-ewwel: infiehm lil shabna li l-annimali sbieh hajjin; u t-tieni: nużaw il-karti u prodotti ta' l-injam bil-ghaqal u bla hela - dan biex inharsu l-imsaġar, li huwa l-ambjent tal-Kučċarda.

Malti: Kuċċarda
Ingliz: Honey Buzzard
Latin: *Pernis apivorus*

Ghall-Buskett!

Settembru dejjem nassoċjawn mal-Buskett, u din is-sena mhijiex eċċezzjoni. Fi żmien il-passa, b'mod speċjali tal-harifa, il-Buskett jiġbed l-ghasafar bhal kalamita. U bhalma jiġbed l-ghasafar, allura bilfors jiġbed ukoll il-berdwoċers. F'Settembru l-Buskett jaghti spettaklu mill-isbah ghal min jiehu pjaċir jara l-ghasafar.

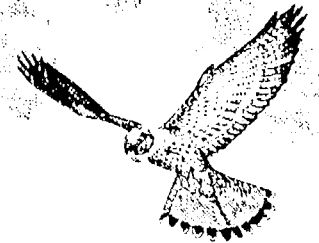
Ghalhekk se naghmlu żewġ hargiet ghal dan il-ġnien samuż, u hawn huma d-dettalji:

WORLD BIRDWATCH

L-1 u t-2 ta' Ottubru 1994 huma World Birdwatch Days. F'dawn il-jumejn, berdwoċers mad-dinja kollha joħorġu fil-kampanja biex jghoddu x'ghasafar raw. F'Malta se naghmlu l-istess haġa fil-Buskett. L-MOS tistieden il-familji tagħkom nhar il-Hadd 2 ta' Ottubru ghal daqsxejn berdwoċing. Il-grupp jiltaqa' fis-2pm taht it-tinda. Ha jkun hemm berdwoċers biex jghinukom tagħrfu l-ghasafar.

Dati: 18 Settembru - Huttaf ta' Fuq
25 Settembru - Huttaf ta' Isfel
Niltaqghu: Hdejn tal-Halib,
Bieb il-Belt
Hin: 8.00am Lura l-Belt: 1.00pm

Ġibu magħkom tromba u gwida ghat-tajr (jekk għandkom), nowtbuk, lapes, ikel u xorb. Imma titgħabbewx wisq.

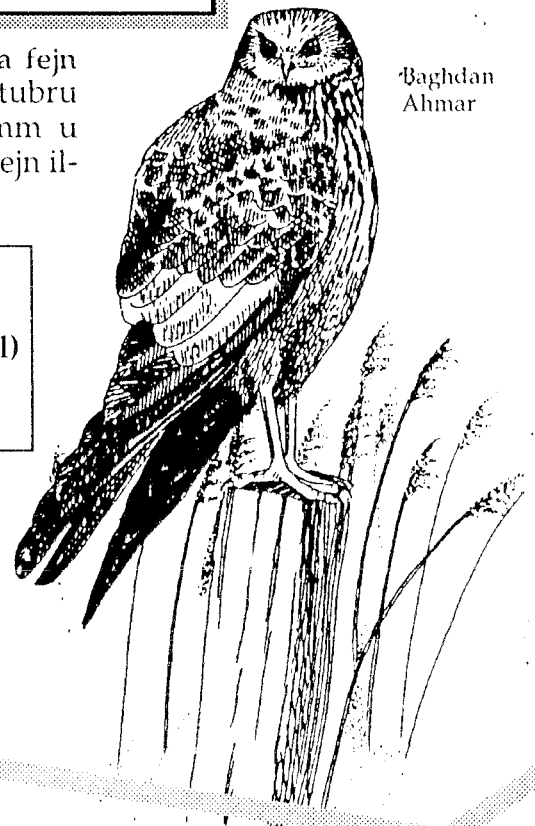

Spanjulett

Ottubru ghal Ghawdex

Ghawdex mimli kampanja sabiha fejn timxi u timrah. Ghalhekk f'Ottubru hsibna biex naqbzū qabza s'hemm u nesploraw ftit l-inhawi tal-lvant (lejn il-Qala). Hawn huma d-dettalji:

Dati: 23 Ottubru - Huttaf ta' Isfel
30 Ottubru - Huttaf ta' Fuq
Niltaqghu: Iċ-Ċirkewwa (hdejn il-moll)
Hin: 8.00am - tittardjawx!!
Lura ċ-Ċirkewwa: xi 3.00pm

Baghdan Ahmar

Ġibu magħkom tromba, gwida ghat-tajr (jekk għandkom), nowtbuk, lapes, ikel, xorb u lira għall-vapur.

Inheggu hafna lill-membri Huttaf Ghawdxin biex jattendu din l-attività. Dawn fil-każ jiltaqghu magħna l-port ta' l-iMgarr fit-8.45am (stennewna hdejn tal-biljetti). Huttaf Ghawdxin jistghu jekk iridu jattendu ż-żewġ dati.

Importanti

Għall-hargiet dejjem gorr mieghek miktubin ismek, indirizz u numru tat-telefon f'każ li l-leaders jiġu bżorin jikkuntattjaw lil niesek. Jekk għadek m'għalaqtx 8 snin, għall-hargiet irid jiġi mieghek xi liadd kbir.

ISLAND BOOKS

4 ALLEY I, ST. ANTHONY STREET,
(CORNER WITH CHRISTOPHER BAZAAR)
MOSTA TEL: 432774

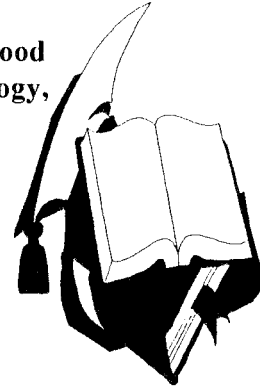
We sell quality second hand books and specialise in Melitensia.

We also stock new Tasken Art & Architecture books and have good stocks of literature, poetry & drama plus anthropology, psychology, philosophy and also a large selection of children's books.

Our general stock includes over a thousand quality paperbacks.

We are open from 10.00am to 5.00pm on Saturdays, Sundays and Public Holidays.

Telephone enquiries and browsers welcome!!

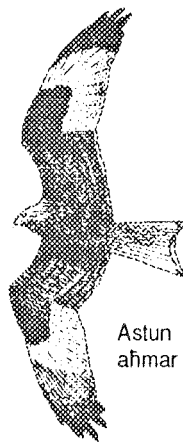
Bies
minn Stanley Agius

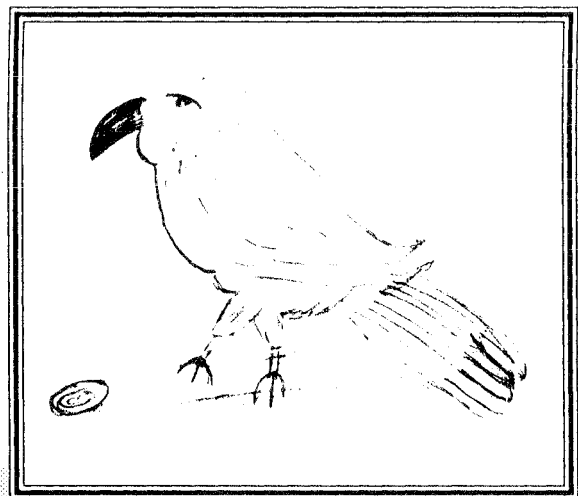
Xieraq li f'daž-żmien tas-sena naghtu preferenza lil tpingijiet ta' tajr tal-priza

ART GALLERY

Tinqala' ghat-tpingija? Thobb tiskeċċja animali u pjanti? Tixtieq lil haddiehor japprezza l-arti tieghek? X'qed tistenna? Ibaghtilna xoghlok, u aħna'niehdu pjaċir ingibuhulek fil-Huttafa. Basta mhux bil-kulur. Ibgħat ukoll ismek, l-età u x'inhu l-animall jew pjanta li tkun pingejt.

Astun aħmar

Seqer
minn Analise Moran
(11-il sena)

Żomm ha nahseb...

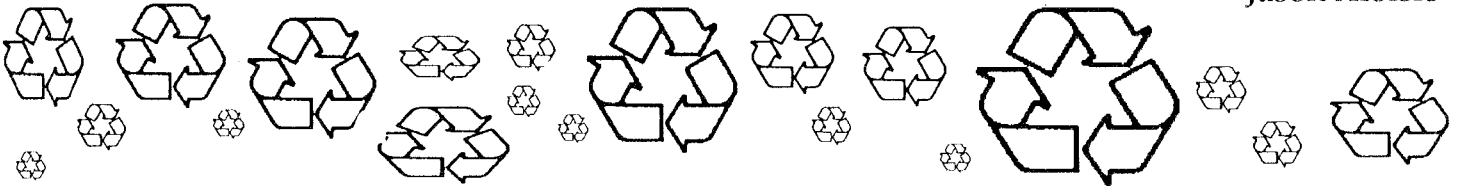
Qatt hsibt kemm nahlu boroż? Hafna drabi dak li nixtru, imqar jekk ikun pakkett krips, jinghatalna f'borża. U aktar iva milli le, il-borża tispicča mormija.

X'hela, hux? Il-boroż isiru mir-riżorsi li taghtina d-dinja, u li xi darba se jispiččaw. Il-boroż tal-karti jsiru mis-siġar, u tal-plastik isiru miż-żejt. U biex tghaxxaqha, meta l-injam u ż-żejt jinbidlu f'boroż isir hafna tniġġiż.

Ghalhekk meta tixtri xi haġa żghira, avża lil tal-hanut minn qabel biex dak li ser tixtri ma jpoġġihulekx f'borża. Tal-hanut mhux ser jidhaq bik, anzi jiehu gost ghax ikun qed jiffranka.

Meta tmur taghmel xirja kbira, hu basket mieghek. B'hekk tiffranka l-hela ta' basket iehor. Ftakar li ma' kull borża jew basket li tiffranka issalva parti ċkejna imma importanti mid-dinja.

Jason Aloisio

LOTTI

Infakkru lill-membri li baqgħalhom xi biljetti x'ibighu. Čans fadal biss sat-23 ta' Settembru 1994. Jiġifieri ftit tal-ġranet oħra. Mela ejjew. Forza, araw kif tehilsu minn dawk l-aħhar ftit biljetti. Biljetti li ma tbighux irritornawhom ukoll.

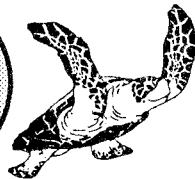
RWA 94

Iskri ma tridx teħarru il-maġazzin tiegħi fuqokom u fibeħat ilha

Dahhal Membru Ġdid

Offerta speċjali

Dahhal membru ġdid fil-Klabb Huttaf u tiehu sett ta' erba' posters bil-kulur dwar l-animali u l-pjanti ta' Malta. Sewwa smajt: erba' posters mimlijin rettali, mammiferi, fjuri eċċ.

Imla dil-formola u ibgħatha lil: Dahhal Membru Ġdid, Klabb Huttaf MOS, POBox498 Valletta CMR 01

Ibghatli dawk il-posters issa stess!!!

Iva, għadni kemm dahħalt membru ġdid! Jiena jisimni _____
In-numru tal-membership tiegħi huwa . Dawn li ġejjin huma d-dettalji tal-membri l-ġdid/a li dahħalt jiena.

Isem u Kunjom: _____

Indirizz: _____

Data tat-twelid:

jum	xahar	sena
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Telefon: _____

Ma' dil-formola għandek issib b'lira bolli (mhux użati) tal-5ċ jew ċekk/postal order ta' LmL.